

Pestrofarebná planéta

Environmentalizmus – vedecký alebo nevedecký svetonázor?

Životné prostredie (environment) skloňujeme stále častejšie. Slová **environmentalistika**, **environmentalizmus**, **environmentalista** a ďalšie odvodené od „environmentu“ sa za ostatných dvadsať rokov stali súčasťou našej slovnej zásoby, pričom mnohí chápu ich význam dosť skreslene, dokonca im nerozumejú, alebo si ich vysvetľujú po svojom. Ak na takomto základe vyvodzujú závery a poučky, nedajbože politické alebo exekutívne rozhodnutia „za alebo proti životnému prostrediu“, stavajú Babylonskú vežu a vnášajú do spoločenského života chaos. Netýka sa to len húfov manažérov, schopných zmanažovať čokoľvek, okrem vlastného pohrebu, bez toho, aby aspoň tušili, o čo vlastne ide. Občas sa do takejto polohy dostanú aj politici alebo ľudia, ktorí majú „patent na rozum“, pričom ten rozum im nemožno uprieť, aj keď vedie k „hlbokému nedorozumeniu“. To charakterizuje napríklad knižku Václava Klause s názvom **Modrá, nikoli zelená planéta** (druhé rozšírené vydanie z roku 2009), ktorý sa v nej „obul“ do „environmentalizmu“ a do bývalého viceprezidenta USA Al Gora, prípadne všetkých „environmentalistov“, za ktorých však považuje veľmi zúžene a nesystémovo asi len ochrancov prírody, prípadne členov Strany zelených, Greenpeace a klimatológov – zástancov hrozby zmeny klímy. Pri nekompromisnej kritike environmentalizmu pritom nepostrehol, že viaceré jeho názory sú s týmito svetonázorom úplne v súlade, čo nebráni tomu, aby nezmyselne tvrdil, že „**environmentalizmus chce radikálne a s akýmkoľvek sprievodným lietaním triesok zmeniť svet za cenu obmedzovania ľudskej slobody, dokonca za cenu**

ľudských životov“, čím potiera jeho základné východisko, ktorým je humanita. Podľa neho vraj „**najväčším zdrojom obmedzovania slobody, demokracie, trhovej ekonomiky a prosperity na konci dvadsiateho a na začiatku dvadsiateho storočia prestal byť socializmus, ale sa ním stala ambiciózná, veľmi arogantná a takmer bez škrupule ideológia politického hnutia** (?), ktoré začínalo s témou ochrany životného prostredia, ale ktoré sa postupne premenilo na **s prírodou takmer nesúvisiaci environmentalizmus**“ (???). K tejto fantazmagórii pridáva „**stal sa dominantnou alternatívnou ideológiou orientovanou dôsledne a primárne na ľudskú slobodu**“, pričom zabudol v tomto smere poukázať na ostatné ideológie, náboženstvá (ešte aj slobodného nanajského lovca Dersu Usalu obmedzovali duchovia tajgy, no bez vlastností upírov a „novodobých šamanov“). Šíreniu demagógiu priklincoval „odvážnym“ prehlásením: „**S prírodnými vedami nemá environmentalizmus fakticky nič spoločné** a – čo je ešte ďaleko horšie – **so spoločenskými vedami, aj keď sa pohybuje na ich teritóriu, bohužiaľ, tiež nie**“ (?). Pokračuje tvrdením, že „**environmentalizmus sa oháňa vedeckosťou, v skutočnosti je vo svojej podstate metafyzickou ideológiou, ktorá odmieta vidieť svet, prírodu a ľudstvo, aké v skutočnosti sú, ktorá odmieta vidieť ich prirodzený evolučný vývoj a ktorá absolutizuje súčasný stav prírody a sveta a robí z neho akúsi nedotknuteľnú normu, ktorej ľubovoľnú zmenu prezentuje ako fatálne ohrozenie**.“ Právý opak je pravdou a autor si environmentalizmus asi pomýlil s nejakým iným „politickým nevedeckým izmom“.

Príroda, ľudstvo a permanentné ekologické katastrofy

Uvádzané fikcie sa opierajú o nezadefinované pojmy ako „**príroda**“ či „**svet**“, zaradené nesystémovo do jednej roviny s „**ľudstvom**“, ktoré tvorí podsystem „**životného prostredia človeka**“ v rámci „**životného prostredia organizmov**“. Tieto podsystemy sú súčasťou prírody (spolu s „**neživotným prostredím**“ aj na Zemi, napríklad v zemskom jadre, ľadovcoch alebo na dne kráterov sopiek s bublajúcou lávou). Autor úplne zabudol na gravitáciu, kyslík v ovzduší, slnečné žiarenie, ozónovú vrstvu, geotermálnu energiu, horninové prostredie, úrodnosť pôdy... Prírodu asi vníma len v podobe Boubínskeho pralesa, ktorý v skutočnosti asi nie je ani prales. Preto pod uvádzaným pojmom „**ekologická katastrofa**“ všeobecne uvádza „**likvidáciu pralesov a ich nahradenie kultúrnou krajinou ako viac než prijateľnou náhradou**“. Spomína aj (zrejme neglobálne – regionálne až lokálne) „**permanentné ekologické katastrofy v historických etapách vývoja ľudstva**“, pričom asi nemá na mysli napríklad výbuch Théry, dopad niektorých meteoritov alebo desertifikáciu Sahary. Možno si neuvedomil, že ekosystém má aj vo svojom dome a kancelárii, v kvetnáci, a existuje aj v ňom samotnom (v každom v nás), pričom aj ten sa môže meniť a určite sa zmení... (najlepšie by to vedeli potvrdiť mikrobiológovia a patológovia, s ktorými environmentalizmus tiež nemá problém, aj keď sa v rámci úcty k životu usiluje, aby

mali čo najmenej práce). Aj environmentalizmus, ktorý sa opiera o prírodné i všetky ostatné vedy, pripúšťa „**ekologickú katastrofu**“ alebo „**environmentálnu katastrofu**“, pri ktorej sa životné prostredie (organizmov alebo len jedného druhu organizmu – človeka) môže zmeniť (dočasne alebo trvale) na neživotné prostredie. Žiaľ, v neživotnom prostredí už pojem „**sloboda**“ (autorom nadradovaná nad všetko ostatné a nesystémovo aj nad „životné prostredie“) úplne prestáva mať zmysel (Koho sloboda?). Pán Klaus popri nekompromisnej kritike bývalého viceprezidenta USA Al Gora environmentalizmus povrchne považuje za hrozbu a nie za nástroj zachovania ľudstva, vrátane slobody a demokracie, ktorá však niekde pripomína dmonokraciu alebo skrytú neosvietenú autokraciu. Faktom však ostáva, že **spoločenská situácia so slobodou tvorí jeden z podsystémov environmentálnej situácie. Ľudská spoločnosť (slobodná alebo neslobodná) totiž nedokáže existovať mimo environmentu** (Neil Armstrong len chvíľu pobudol na Mesiaci s kyslíkovým prístrojom), ktorý predstavuje a vytvára podmienky pre život. Či chce alebo nechce, je jeho súčasťou a v rámci jeho limitov (únosnosti) si ho môže prispôbovať svojim potrebám a využívať jeho zdroje. K tým by mal človek pristupovať racionálne a šetrne ako dobrý gazda – hospodár/ekonóm, ktorý sa stará nielen o mešec peňazí, ale najmä o svoj „oikos/dom“, teda environment (ekonómia vznikla na základe Xenofónových zákonitostí „hospodárenia v dome“; **ekológia** je veda o „dome“, ktorá skúma vzťahy medzi organizmami a ich prostredím a jej výsledky, ale aj poznatky iných vedných disciplín a ekonomiky, sú jednoznačne prínosom pre rozvoj environmentalizmu, environmentalistiky a environmentológie).

Neľudský environmentalizmus?

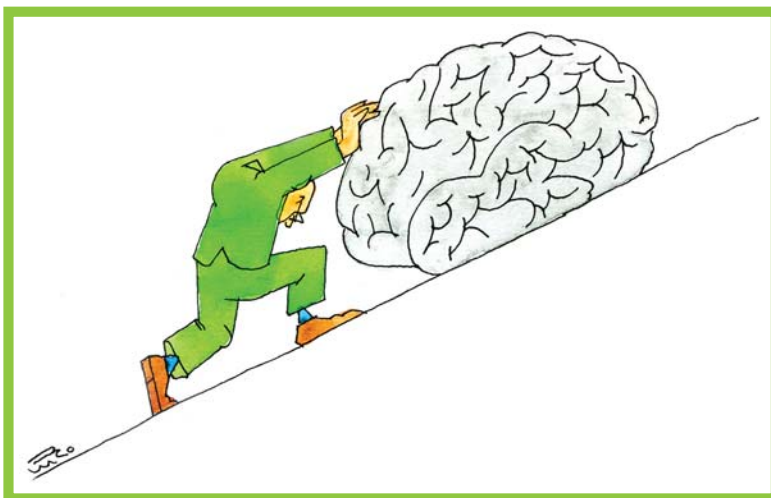
Ďalšie tvrdenia v knižke o Modrej planéte (na ktorej by bez zeleného chlorofylu nežil ani „slobodný“ človek) potvrdzujú tendenčnosť a zamieňanie si významu pojmov. Vraj „**ak dotiahneme uvažovanie environmentalistov do dôsledku, zistíme, že je to ideológia antihumánna** (To snád nie?), **lebo základnú príčinu problémov sveta vidia v samotnom rozšírení druhu Homo sapiens**“ (?). Znovu úplný opak je pravdou, no hľadanie pravdy asi netreba považovať za podstatné, aj keď značne súvisí so „slobodou“. Ešteže ich nenazval satanistami – prívržencami Lucifera alebo džinistami – prívržencami askétu Mahavíru Vardhamána (549 – 477 prnl.). Následné myšlienky, ktoré vychádzajú z tejto zvrátenej úvahy, predstavujú znášku pokrivených a tendenčných tvrdení až nezmyslov, vedúcich ku kritike akéhosi zbožšťovania Zeme – Gaie, pričom zbožšťovanie (ne)slobody na nej ostáva povolené. Toto zistenie má jednu základnú chybu. Zrejme pán Klaus nerozumie pojmu „**environmentalista**“ a zamieňa si ho asi s pojmom „ochranca prírody“ alebo s predstavou nejakého politického „favičarskeho“ rivala zo Strany zelených. Možno nechápe, že environmentalistom (aj bez dekrétu) je človek, ktorý sa stará o životné prostredie tak, aby bolo naďalej životodarné, priaznivé i pekné, no hlavne aby mu zabezpečilo 6 základných nevyhnutností, teda podmienok pre dýchanie, jedenie, pitie, vylučovanie, spanie a rozmnožovanie; bez nich totiž ľudstvo zaniká (kultúrna, či nekultúrna nadstavba je až druho radá). Môže (mal by) ním byť aj každý skutočný ekonóm – hospodár, starajúci sa o náš (i vlastný) spoločný „dom“ a bol ním aj starý „dobrý gazda“, ktorý pritom slová „environmentalista“

a „environmentalizmus“ nikdy nepočul, no *starostlivosť o životné prostredie* mu bola vlastná a úcta k životu samozrejmalá. S presvedčením svojej neomylnosti autor následne uvádza, že „*environmentalisti – zdá sa – neberú do úvahy, že veľká časť súše je výsledkom uvedomelej ľudskej činnosti, a že spory, ktoré tzv. ochrancovia prírody (Už je to tu!) tak často vyvolávajú, nechránia žiadnu pôvodnú prírodu, ale historický produkt činnosti ľudí*“. Prečo by to nechápali? Chápu to a zaoberajú sa touto problematikou, napríklad aj v rámci krajinej ekológie. Pán Klaus si zase raz poplietol environmentalistov s niekým iným a zabehol na chvíľu „do pralesa“ (zvyšky pralesov pritom majú dnes pre ľudstvo a poznávanie jeho vlastného environmentu obrovský význam, väčší než najväčšia lietadlová loď alebo vodíková bomba „Kuzkina mať“). Po niekoľkých vetách pokračuje v obviňovaní: „*Environmentalisti ignorujú i ten fakt, že v rovnakom pohybe ako človek, ktorý stále hľadá a vytvára vhodné podmienky pre svoj život, je aj príroda*.“ Nepopierateľne, veď je jej súčasťou a environmentalisti to nikdy neignorovali; nemohli ignorovať, lebo by neboli environmentalistami. Paradoxom je, že niektoré jeho ďalšie úvahy, napriek takýmto premisám, sú v súlade s environmentalizmom, čo zrejme netuší. Chvilu asi presadol z osla na koňa, no následne končí znova v politickej (žiaľ, demagogickej, mentorskej a fackovacej) rovine nepodloženým tvrdením, že „*prístup environmentalistov k prírode je obdobou marxistického prístupu k ekonomickým zákonitostiam*“ (?). Práve vety v tejto časti Klausovej knižky pripomínajú niektoré časti zo starších straníckych – komunistických materiálov, bez pochopenia skutočného významu niektorých pojmov, súvislostí a environmentu. Pritom aj tie vyzývali k „slobode, slobode, slobodienke“, ktorú podľa pána Klausu ohrozuje „*environmentalistický útok*“ (Absurdum!), pričom „*nepovažuje za náhodu, že environmentalizmus začal kvalitou vody v riekach a jazerách a smogom v priemyselných oblastiach*...“ Pri tomto nezmyselnom tvrdení zabúda, že environmentalizmus vôbec „nezačína“ a odjakživa sa snaží o vytváranie priaznivých podmienok pre ďalší život človeka (teda bezpečné a vhodné životné prostredie človeka a zachovanie ostatných organizmov – z antropocentrického pohľadu tiež pre neho) a jeho „slobody“ (nedosiahnuteľnú víziu spolu s rovnosťou a bratstvom – Liberté, Égalité, Fraternité; realitou však môže byť humanita a humanizmus). Environmentalizmus tu bol v podstate od nepamäti, aj keď ho ľudia tak nevolali a stále im umožňoval prekonávať nástrahy a prekážky – dodnes žiť a snáď aj prežiť ďalšie tisícročia.

Environmentalizmus nepredstavuje náboženstvo

Keďže aj v ďalších častiach svojej knižky pán Klaus nesystémovo používa „nezade-finované“ pojmy, pričom obviňuje environmentalistov – akýchsi „vyvolených“ zo snahy získať nadvládu nad svetom (?) a zmeniť ho podľa svojich predstáv, je zbytočné ich komentovať a rozvádzať, lebo by sa „klausáda“ zmenila nedôstojne na „klauniádu“. Paradoxne v nich zabúda aj na význam slova „politika“. S obľubou cituje amerického spisovateľa Michaela Crichtona: „*Jedným z dnešných najmocnejších náboženstiev západného sveta je environmentalizmus. Je v ňom pôvodný raj, stav jednoty s prírodou, je tam pád z raja ako dôsledok ochutnania ovocia zo stromu poznania, je tam i posledný súd*.“ Ide o literárne pôsobivé slová a metaforu autora známych sci-fi románov ako napríklad Smrť Andromeda, Netvori z hmiel a u detských dinomanov populárny Jurský park. Environmentalizmus vôbec nepredstavuje náboženstvo a vonkoncom nie „západného sveta“, v ktorom asi hlavným „náboženstvom“ ostáva konzum – kult vecí. Pán Klaus nepostrehol, že pán Crichton svoj román Kongo začína citátom Henry Mortona Stanleya (1887): „*...čím hlbšie vidím do ľudskej povahy, tým väčší som presvedčený, že človek je z väčšej časti živočích*“ a ďalší svoj román Sféra environmentalistických citátom Richarda Feynmana: „*Prírodu nikto neprekabáti*“ (Čo dodať?). Crichton píše až tak pútavo a zdanlivo realisticky, že infantilnejší čitateľ uverí jeho tvorivej fantázii a nedajbože aj „mezozoickým“ fikciám. Tento lekár, ktorý si na štúdium zarábala písaním kníh, však v nich vníma pozitívne environmentalizmus a často z neho vychádza. Od Crichtona prejsť ku kritike predsedu českej Strany zelených, istého pána M. Bursíka, je z hľadiska politického boja asi prípustné a pri proklamovaní možno „slobody“ koherentné. Do tohto súdka však patrí aj kritika Al Gora, Greenpeace, údajne jedného zo zakladateľov environmentalizmu Paula Ehricha (?)... Výsledok zakončuje autorova zarážajúca fikcia: „*Environmentalizmus nie je nič iné než novodobá inkarnácia tradičného ľavičiarstva*.“ Rovnako mohol napísať „pravičiarstva“ alebo hodnôt kresťanstva, prípadne iných náboženstiev, presadzujúcich dobro, úctu k životu a lásku k blížnemu. „Hluboké nedorozumenie“ by pretrvalo. Paralelu s fašizmom a nacizmom podľa P. Staudenmaiera, ktorý „*skúma tzv. zelené kridlo nemeckého národného socializmu*“, pričom si tiež pletie „environmentalizmus“ s „ochranou prírody“, ani netreba spomínať. Strašiť fašizmom (Apage sa-tanas!) po skúsenostiach v 20. storočí pritom môže byť opodstatnené, najmä v spojení s genocídami a democídami v rôznych kútoch sveta aj po Druhej svetovej vojne alebo pred ňou, napríklad vyvraždením desiatok miliónov pôvodných obyvateľov Ameriky

a Austrálie (v humánných predstavách „slobody“ a vidine „lebensraumu“ išlo asi len o zver, história však pozná aj opak, napríklad keď už Asýrcania likvidovali kultúrnejších a „slobodnejších“ Sumerov; mohli by sme spomenúť otrokárstvo a abolitionizmus len nedávno v USA, rezervácie ľudí, getá, gulagy, prvé koncentráky už počas Búrkej vojny v Juhoafrickej republike...). Asi na takomto základe V. Klaus „*považuje environmentalizmus za najvýznamnejšiu neliberálnu, populistickú ideológiu súčasnosti*“. Následne uvádza (vcelku prijateľne a fundovane z pohľadu ekonóma), v čom a ako môže ekonomika prispieť k riešeniu ekologických problémov, teda paradoxne k podpore environmentalizmu. Škoda, že na konci týchto sofistikovanejších úvah znova upadá do „nejakej politickej rivality“ (človek pôsobiaci dlhodobo v politike sa jej asi nedokáže vyhnúť). Aj keď ostatné kapitoly sa dosť podnetne venujú zdrojom, ich vyčerpaniu a cene (ďalej analýze nákladov a výnosov, absolutizmu princípu opatrnosti – prevencie, efektu bohatstva a technickému pokroku, avšak s absurdným konštatovaním, že environmentalisti neberú do úvahy ľudskú adaptabilitu a tvrdia, že zvyšovanie bohatstva a technický pokrok vedú k zhoršovaniu životného prostredia), tiež sa nedokázali vymaniť z politického marazmu a znevažovania environmentalizmu. Glorifikácia „*ľudského zdroja, ktorý „musí ostať sám sebou a slobodný*“ (?), predovšetkým od environmentalistov (???)“, pôsobí prinajmenšom naivne, nehovoriac, že vlastne environmentalistov takto nezahŕňa do ľudského zdroja (ani historicky, ani dnes, ani v budúcnosti), akoby predstavovali nejaký exotický druh organizmu. Autor si asi neuvedomuje, že ide o väčšinu ľudskej populácie na Zemi, ktorá sa úplne normálne a bezprostredne stará o svoje životné prostredie (zvyšok tvoria najmä psychopati, sociopati, devastátori, tyrani, megalomani, kriminálnici, nesprátnici a samovrahovia). Niekde slobodnejšie, inde menej slobodne, ale to je o niečom inom (pritom môže ísť o objektívnu realitu alebo len o subjektívny pocit, čo na veci nič nemení).

Čo robiť? Usilujeme o slobodu v priaznivom životnom prostredí

V siedmej kapitole pod názvom *Čo robiť?* odpovedá autor na túto otázku len slovom „nič“, resp. „*nič zvláštne*“. Všetko treba ponechať na spontaneitu ľudského vývoja, pričom poukazuje (značne od veci) na veľikášske ambície komunizmu (*Poručíme vetru a dažďu...*). Trochu zabúda na možnosť voľby cesty „do pekla alebo do neba“, avšak pripúšťa podporu rozvoja ekologického vedomia, ekologickej vnimavosti a ekologickej pozornosti (bez zadefinovania týchto pozoruhodných pojmov, ktoré si každý človek môže vysvetľovať inak a „úplne odlišne z ekopohľadu na ne reagovať iný živočích, napríklad pes, mačka, bobor alebo mravec pri budovaní svojej ekostavby – mraveniska“). Popri opätovnom vyčleňovaní „slobody“ z environmentu (?) uvedomelo zdôrazňuje **šetné zaobchádzanie s prírodou** (stále v utkvalej predstave „pralesa“), no uvádza aj viacero podnetných postrehov a úvah. Dokonca aj z hľadiska environmentalizmu možno súhlasiť s viacerými jeho 8 závermi, resp. tézami návodov do budúcnosti (asi ich písal zaniatený environmentalista alebo ich prevzal od takého autora). Žiaľ, hneď prvý zaver obsahuje systémovú chybu: „*Namiesto o životné prostredie usilujeme o slobodu*.“ Samozrejme, že by sme o ňu mali usilovať, ale nie nezmyselne „namiesto“ životného prostredia, ktorého je súčasťou. To sa ani nedá – vo vzduchoprázdne? V neživotnom prostredí totiž už neexistuje a nemá kto o ňu usilovať. A preto celá Vaša knižka, v podstate asi tiež environmentalista pán Klaus, pôsobí všeobecne ako „hlboké nedorozumenie“. Pritom úplne bez problémov môžeme spoločne našu planétu nazývať „zelenomodrou“ alebo „modrozelenou“, dokonca ešte správnejšie „pestrofarebnou“ a „životodarnou“, snáď do budúcnosti aj „živiteľkou 7 mld. slobodných ľudí“.

RNDr. Jozef Klinda